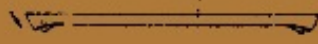

Серія народніх байок і казок, ч. 5.

ЗАЙЧИК- ПОВІГАЙЧИК.

(Народні байки).

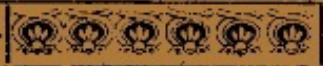
Упорядкував В. Юноша.

ВИДАННЯ
Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

000

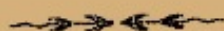
000

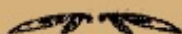

Зайчик-побігачик.

(Народні байки).

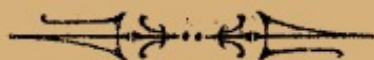
УПОРЯДКУВАВ В. ЮНОША.

І. „Як заць шукав смерти“.—ІІ. „За
весілля“.—ІІІ. „Танцюристий заць“.—ІІІІ. „Зайцева
хатка“.—ІІІІІ. „Зайцева
хатка“.—ІІІІІІ. „Сов, куме, сов, бери“.—ІІІІІІІ.
„Великорозумний заць
і кіт недотеп“.

Видання Катеринославського Союзу Споживчих Товариств.

КАТЕРИНОСЛАВ,
Друкарня Катерин. Союзу Спож. Т-в.

1920.

Од упорядчика.

Надруковані в цьому збірничку байки про зайця записані з народніх уст по різних кутках української території—на Курщині („Зайцева хатка“) й в Галичині („Як заїць шукав смерти“, „Зайцеве весілля“, „Танцюристий заїць“, „Соб, куме, соб бери!“, „Як заїць бабу обдурив“ і „Великорозумний заїць і кіт-недотеса“) і вперше світ побачили в т. т. XXXVII—XXXVIII „Етнографічного Збірника“, виданого р. 1916 під редакцією д. Володимира Гнатюка Львівським Науковим Товариством імени Шевченка.

Наше видання має літературне, а не наукове завдання, тому то текст байок ми подаємо місцями трохи виправлений відповідно до вимог сучасної нашої літературної мови й загальноприйнятого правопису, але в вислові, в конструкції речення ми, по змові, пильнували додержати скрізь і завше народнього й навіть місцевого колориту.

В. Юноша.

I. Як заїць шукав смерти.

Було двоє старих зайців та й мали вони трьох синів. Два сини були розумні, вчені, а третій дурний, та не такий вже й дурний, як боязький.

Поженили батьки тих обох старших синів, та й вони господарюють собі, а третій, боязький, зостався нежонатий. Захожуються старі оженити й боязького, кажуть йому йти свататись, а він боїться й з ями вийти. Що вже його й лаяли, й просили, а він таки—ні та й ні. Боїться й не хоче нікуди виходити.

— Хоч би я нежонатим й по вік зостався,— каже,—то таки не піду.

Аж ті два старші брати й кажуть:

— Чекайте, ми його оженимо!

Вишукали чи напители йому молоду, щоб він сватав—сову таки, та й кажуть:

— Вона—мудрий птах і не боязька, то, може, їм буде добре жити!

Коли ж бо й одне і друге було дурне. Одно другого не бачило, та так і побралися. Вже аж по весіллі, як гості порозходилися, лишилися вони тільки вдвох. В хаті у них порожньо, ані води, ані дров нема й нема кому принести. Він боїться, а вона не бачить вдень. Счинилася між ними сварка, посилає одно другого, а нема кому йти. Заїць каже:— На що було мені женитися? Як я був при татові й при мамі, то мене ніхто не посилав ні дрова рубати, ні по воду, а тепер ледве оженився, та й уже йди другої ж днини на роботу. Та вже робити—я робив би,

—коли ж бо я боюся. Як ти мене будеш гнати так що-дня на роботу, то я цього не витримаю.

Але вона його таки жене. То йди за цим, то йди за тим, а він боїться. Як ти на мене так напосідатимеш, то я віку собі вкоротю — піду та й повішуся!— каже він жінці.

Як задумав, так і зробив. Узяв мотузка, пішов у ліс за хату, почепив мотузка до гиляки, сам виліз на неї, прив'язався за задні ноги та й гадав, що повісився. Висить, висить, ніхто його не бачить і він не кричить, гадає, що буде смерть швидче, та бачить він, що смерть забарилася, а він уже й їсти захотів, от і починає кричати, бо сам не може одв'язатися. Вибігає на крик жінка:

— Що таке з тобою?

— Як що? Як ти мене що-дня женеш на роботу, а я боюся, то я мушу собі смерть заподіяти.

Одв'язала вона його, повходили до хати, він і гадає собі, що вона вже його більше не пожене на роботу. А вона йому зараз:

— Ти вішайся, не вішайся, а хоч би й різався, то робити мусиш. А як не хочеш, то таки можеш хоч і зараз стратитися!

Подумав він та й каже про себе:

— Ще буду пробувати різатися!

Що тільки прикладе собі ножа до шиї й потягне легенько, то й болить.

— Ні,— думає він, я цього не зроблю. Найлекша буде смерть—утопитися. Зібрався він, іде в дорогу, шукає собі такої великої води, щоб плигнув і не спливав би навіть.

Приходить до лісу, а там сидить купа ворон. Він бачить їх добре ще здалеку, коли ж боїться приступити, а тут обминути їх нема кудю, бо тільки одна дорога була через ліс.

— Як зблудю з дороги,— думає він,— то вже не знайду її.

Став він, подумав та й каже:

— Однаково вже мені гинути. Хіба ж я не топиться йду?

Так роздумував він, як оддалік був, а потім і побіг та просто на тих ворон. Як вскочив між них, як закричав, так ворони геть чисто всі й розлетілися по лісі. От він знову став, подумав собі та й каже:

— Боже, ще аби мені так трапилося, то я б вже смерти собі не заподіяв.

Йде він далі, приходить до якогось маленького ставка та й хоче плигати в воду, а там щось в воді кричить, то він став та боїться й приступити. А то жаби скрегочуть собі в воді, а заїць думає, що вони його зїдять та й злякався. Подався він мерщій од того ставка, та шукає другого, аж йому вже набридло ходити. Та й з лісу не може вийти—заблудився і води не знайде, то й став він сердитись.

— Доки я буду вже такий боязький? Ще як би раз знайшов воду, то вже аби не знать як там кричало, а я плигну

Ходить він, ходить, коли дивиться—вже смеркає. Чує він, а то щось так кричить у лісі, що аж страх. І то не одно, а багато, дуже багато їх кричить. Він і пішов просто туди, де кричало. Надходить ближче, а там ставок великий, а кругом ставка посідали жаби й кричать так, що він не може до нього й доступитися. Він довго не зважувався, а далі з одчаю просто на них і побіг... Як прибіг на беріг, вони сполошилися й всі в воду поплигали. А він подумав собі та й каже:

— От я гадав собі, що тільки я такий боязький на світі, а тут є ще боязькіші, що полохаються навіть мене.

Подумав він собі так і вернувся додому та вже більше й не пробував смерть собі заподіяти.

Минуло літо, а далі й мокра, холодна осінь, настала зіма. Всі звірі взялися готувати собі оселю. Заїць збудував собі хатку з лубка, а лисиця вимурувала з криги.

Минула зіма, настала весна, пригріло сонечко, почав сніг роставати. Не зогляділись, як ростала й лисичина хатка. Зосталась лисиця без хати. Пішла вона до зайця та й каже:

— Братіку, пусти мене в свою хату хоч на один тиждень, поки потеплішає.

Заїць змилувався й пустив. Лисиця прожила день, сподобалося їй. Вже заїць став їй заважати, вона вигнала його з хати, стала сама жити й що-дня уминала по одному зайчиняті. Зайчик жив на дворі, ходив біля хатки й плакав. Ішов якимось проз зайця вовк, побачив, що він плаче та й питає:

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як же мені не плакати, лисиця влізла до мене в хату, мене вигнала, а сама живе там.

— Не плач, зайчику, я піду й вижену її.

— Не знаю, чи виженеш: вона така, що нікого не боїться.

— О, я вижену.

Підійшов він до хатки й каже:

— Виходь, лисицю, геть з хати.

А лисиця й заспівала:

Я тобі не лисиця,
А всім звірям цариця,
Всесильна і могуча;
Хто посміє мене турб вати,
Тому смерть неминуча!

Вовк злякався й мерщій побіг од хатки.

Заїць знов почав плакати. Ішов повз його медвіль, побачив, що заїць плаче та й питає.

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як же мені не плакати? Влізла в мою хату лисиця й сидить там, а мене вигнала й не пускає. Та й це ще не все: діток моїх їсть.

— Не журись, зайчику, я живо її вижену, тільки хвостом закрутить.

— Ні, медведику, не виженеш ти її. Вже вовк бравсь її вигнати, та й не вигнав, а ти то й напевне не виженеш.

— Не бійсь, я живо сполохну її. Що ти мене рівняєш до вовка?! Я не такий боязький, як він.

Підійшов медвіль до хатки й каже:

— Лисицю, зараз виходь геть з хати, а то як не послухаєш, то горе тобі буде.

Лисиця заспівала свою пісню:

Я тобі, хлопче, не лисиця,
А всім звірям цариця,
Всесильна і могуча;
Хто посміє мене турбувати,
Тому смерть неминуча!

Медвіль злякався та навіть оки — побіг, не озираючись.

Заїць знов сів та й плаче. Коли це біжать на болото собаки пошукати собі якоїсь дохлятини, дивляться — сидить зайчик. Спочатку вони хотіли ки-

нутися на нього й розірвати, а далі придивились і побачили, що він плаче. Шкода собакам стало зайця, підійшли вони до його ближче й спитали:

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як же мені не плакати? Лисиця влізла в мою хату, мене вигнала й не пускає. Ще й діток моїх поїла.

— Ходім, ми її зараз виженем.

— Де там вам її вигнати?! Мене вже не один так обнадіював. Брався вовк вигнати і не вигнав; медвідь захожувався і не вигнав, то куди вже вам її вигнати.

— Не журись, зайчику, ходім, зараз виженем.

Підійшли собаки до хатки і кажуть:

— Лисицю, виходь геть з хати.

А вона знову своєї їм заспівала:

Я вам не лисиця,
А всім звірям цариця,
Всесильна і могуча;
Хто посміє мене турбувати,
Тому смерть неминуча!

Собаки лисиці не злякались, кинулися до хатки, понюхали, понюхали двері та й одійшли—не змогли її достати, бо вона з хати не покизувалася. Собаки одійшли далеченько од хати й почали радитися, як їм обдурити лисицю. Одна собака й каже:

— Знаєте що, братці? Без хитрощів ми з лисицею нічого не поробимо. В хатку вона нас не впустить, а так ти її як не лякай, вона однаково з хати не вийде.

— А на які ж ми хитрощі пустимось?—спитали інші собаки.

— А от що я пригадала. Лисиця дуже ласа до курятини, так ходім ми додому й попрохаємо півня, щоб він з нами сюди прийшов. Півень буде ходити

біля хати й голос подавать, а ми засядемо близенько. Як тільки лисиця визирне з хати, ми її зараз схопимо й задушимо.

— Добре ти пригадав. Спробуємо обдурити.

Собаки пішли додому, взяли з собою півня й вернулися до зайцевої хатки. Дорогою собаки навчали півня, що робити:

— Ти, півнику, ходи біля хати й кукурікай, ви-манюй лисицю з хати, а ми засядемо за ріжком і будемо чекати, поки вона виткнеться з дверей.

Підійшли вони до хати, собаки засіли за ріжком, а півень почав ходити біля хати та веселенько вигукувати:

— Ку-ку-рі-ку-у-у!

Лисиця почула півників голос, зраділа та й подумала собі:

— От яка я щаслива! Горювала, що їсти буде нічого: зайчинят поїла й думала, що з голоду доведеться здихати, а тут на тобі—Бог півня послав!

Лисиця швиденько метнулась до дверей. Та тільки вона вискочила з хатки й попростувала до півня, а собаки вискочили зза ріжка, схопили лисицю за карк і задушили.

Зайчик тоді увійшов в свою хатку й став жить та поживать, діток собі наживать. А лисицю собаки розірвали на шматки.

III. Зайцеве весілля.

Була собі одна сова, мала вже півтора року, але була ще дівкою. Одного разу вона летить понад селом, дивиться, а то на люцерні пасеться дуже гарний заїць. Дуже вона його собі сподобала й надлетіла до його нижче та й каже йому:

— Ти мені дуже сподобався.

А заїць і одказує:

— Та й ти мені дуже сподобалася. Було б найкраще, коли-б ми побралися.

А сова й обзивається:

— То що ж, то й поберімся. Я маю маму.

— А я маю тата,— каже заїць.

— То поскликаємо своїх родичів та й весілля справимо.

А заїць і каже:

— Коли ж то горе, що ти в селі жевеш, а я в лісі, ти летиш, а я мушу пішки йти. Та весілля будемо робити в лісі, бо в селі люди.

Прийшли вони в ліс, заїць випорпав собі хатку й зробив з каменя стіл, щоб було де обідати. Вже вони поскликали всіх своїх родичів, тільки куховарки бракувало. Запросили за куховарку лисицю, а з нею прийшов і лис. Стали вони й радяться, що буде на обід. Лисиця принесла з села неживих курей, тільки один півник та качка з качуром були між ними живі. Це щоб було кому грати. От уже на обід і є кури. Заїць і каже:

— Я ще принесу люцерни.

А сова й собі обізвалася:

— А я принесу кислого молока.

От вже й є все на обід. Згадав заїць, що бракує тільки напйтків. Радяться вони, яких би треба ще напйтків достати. Врешті заїць і каже:

— Я піду в місто та, може, принесу щось.

Зараз же побіг заїць до міста та й заскочив до крамниці так, що ніхто й не побачив. А в тій крамниці на лаві лежали пляшки з румом. Заїць попри ті пляшки йшов та тихенько взяв одну й приніс туди в ліс і вже дуже були вони раді, що все є на обід.

Але ще одна турбота.

— Хто ж би нас звінчав?— каже заїць.

А лисиця й обізвалася:

— То тільки вовк звінчає.

— Вже буде з півтора року, як я бачив на он тій скелі вовка,— каже заїць.

Усі гуртом ідуть вони до тої скелі та й беруть з собою півника й качура.

Вдома лишилася тільки лисиця, щоб обід зварити. Приходять до тої скелі, дивляться, аж там сидить вовк з маленькими вовчинятами. От заїць сові й каже:

— Гляди, які но звірі в нашій церкві.

Увійшли заїць і сова до середини та й посідали. Заїць сів з одного боку стола, а сова по другий бік, а вовк між ними примостився. Заїць поклав вушко на стіл, а сова крило та так їх вовчисько й вінчає. От уже й вінчання одбулося, заїць і питає свого тата:

— Чи прохати вовка в гості, чи ні?

А тато йому на це:

— Та вже так не випадає, щоб вовка не запросити.

Запросив заїць і вовка в гості. Йдуть вони всі разом після шлюбу додому. Вовк радий та як зача

співати й реготатися, а півник й собі тоненьким голоском все: кукуріку!—а качка тільки: так, так, так,— а качур: шав, шав, шав... Та як зачали всі, кожен по своєму, співати, то аж зайцеві радісно стало.

Приходять вони додому, пообідали й починають пити рум. Насамперед п'є заїць до сови, а вже на послідку мав пити вовк, та йому за мало було. Він взяв та й розбив шклянку й каже:

— Як в ній немає нічого, то я не люблю й дивитися.

Після руму лисиця дає курей. Вовк як хапнув одну курку та й ззів, а заїць не схотів й спробувати м'яса, а сова теж за ним пишається. Після м'яса дають люцерну. Заїць як допався до люцерни та й їсть і їсть, а сова не любить її. Аж на самому послідку дали кисле молоко. Його то вже всі разом пили.

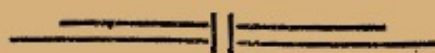
От вже й пообідали вони та й почали танцювати. Півник, качур і качка грають, а заїць танцює з своєю жінкою совою, совина мати з зайцевим татом, а лис з лисицею. А вовк і немає парі. Нарешті, бачить він, що йому самому зле танцювати та й каже:

— Як ніхто зо мною не хоче танцювати, то я зараз же все порозбиваю.

Та взяв вовк і роздер лиса з лисицею й зайцевого тата, а сова й її мама та за ць повіривалися. Поприлітали до села, то молода сова й каже:

— Ви тут сидіть під селом, а я піду шукати якоїсь хати, щоб ми мали де сидіти.

Полетіла вона в село, знайшла на цвинтарі якусь капличку. Вернулася потім назад і закликала їх туди. Заїць випорпав там таку яму, щоб було де сидіти. Та й жили вони собі так: заїць принесе люцерни, а сова мишей наловить,—та й не голодні були.

IV. Танцюристий заїць.

Жили три зайці вкупі. Один серед них був мудрий, от він і каже їм.

— Я піду в село та й щось вам нового принесу. От взяв та ввечері й пішов в село, й трапилось це як раз в суботу. Він переночував в капусті на лану, бо дуже йому капуста смакувала, от і сидів він там аж до днини. Як настав день, почав він собі думати:

— Вертався б я додому, та не гаразд, бо вже день. Не випадає мені инакше, як пересидіти тут і день, а ввечері піду собі назад!

Присів він собі у борозні між бур'яном і сидить. А то було близько біля толоки. От так опівдні посходилися туди парубки на танець. Заїць сидить у капусті, капуста велика, він в ній заховався, та з неї приглядається, як парубки гуляють, та й думає собі:

— От коли б я цього навчився, то мені не зле б було. Коли б тільки це перейняти!

Став він придумувати, як би то так удати, як вони танцюють. Приглядається він, як вони перебирають ногами, та й собі пробує так. Все добре йшло, тільки зле йому було крутитися самому. Ото він і думає собі:

— Коли б я так, як вони! У нього в кожного є своя дівка, а я сам так не годен потрапити.

Довго він дивився на те, бо мав час од полудня до вечора. Дивлячись, і гадає собі:

— Коли б то я так десь у лісі сидів, а не тут у капусті, то я мусив би цього швидко навчитися, а тут ще хтось побачить!

Але пам'ятливий був собі заїць, от усе й запам'ятав, як парубки гуляли. Як же настав вечір, він вискочив на толоку, вивчився танцювати, а тоді й побіг у ліс. Ще далеко був од того місця, де звичайно зайці сходилися, та й заспівав собі так по-парубоцьки, бо чув, що й парубки тоді співали. Як заспівав він, то всі зайці повиходили та й питаються, де він того співу вивчився?

А він і каже:

— Я не тільки це вмю, а й ще щось кращого!

А вони питають:

— Що? Що ти ще знаєш?

Та він дуже гоноровитий був, то й не хотів одразу казати.

Як раз на це надбіг вовк до зайців, а вони не втікають. Вовк стрвожився та й думає:

— Що це таке, що вони мене не бояться?

Повернувся назад, одбіг трохи, сів та й дивиться:

— Що це таке, що їх нині так багато разом збіглося та й про щось радяться? Надумав він щось собі, розсердився та й біжить таки просто до них:

— Що буде, то буде, — думає собі він, — вони мене їсти не будуть, але я їх!

Надбіг він уже близько, та й знов став і вагається:

— Що його робити? Хто знає, що там воно є!

Та знов назад, а далі підбадьорився та й вертається. Біжить, біжить, та й став близько біля них, а вони таки не втікають, бо зайці знали, що той мудрий заїць таке йому щось поробить, що він їх їсти не буде.

Дивиться на це вовк, дивується й роздумує собі.

— Ану, побіжу, бо цікаво бачити, а то ще вони розбіжаться.

Біжить він та й таки просто до них, з зайці в крик:

— Не біжи сюди, бо ми раду радимо, хочемо царя вибирати.

Гадає собі вовк:

— А це що? Що за царь?

Та й зачав помалу йти. Наблизився він до зайців, уклонився низенько та й каже:

— Де ж ваш царь? Який же він з себе?

— Отсей, що тут між нами,—одказують вони.

Вовк наблизився та й каже:

— Отсей—о? Ге, якби я був знав, що то він, то я був би й не вклонився. Він не варт мого поклону.

А той заїць і почав його питати:

— Чого ж бо я не варт твого поклону?

— А того, що тебе ніхто не боїться.

— То ти гадаєш,—каже мудрий заїць,—що то тільки той царем може бути, котрого бояться? Ні, то той буває царем, що розумний.

Вовк подумав, що б йому на це одповісти, бо таки зайцева правда, та й каже:

— Ну, та ти б добрий був на царя, бо такого царя я й сам не боюся. Про мене, вибирайте,—каже,—його на царя, коли він мудрий і щось знає, а я буду його заступником.

А заїць на те й одповів:

— Е, ми вдвох не погодилися б між собою... А в тім, як зумієш зробити те, що я, то можеш бути заступником.

Вовк питає:

— Що ж ти вмієш робити?

Заїць не дав довго себе просити й почав співати та й каже:

— Тягни за мною! Як будеш за мною тягнути, го будеш моїм заступником.

— Е,—каже вовк,—то байка, я ще краще заспіваю!

От і зачав вовк вити, а заїць обізвався:

— Тягни тоненько:

— Не можу.

— Тобі б, — каже заїць, — треба язика натягнути, то ти умів би так заспівати, як і я. Та це все пусте. Я ось спробую ще одно. Як це зробиш, то тоді й я спробую натягнути тобі язика. Я ось буду танцювати. Як ти того потрапиш, то добре, а як ні, то мушиш собі геть іти споміж нас, щоб ми тебе й не бачили.

Вовкові стало соромно, що він співати не вмів, так ото він і каже:

— Ну, це, може, я вдам.

— От як потрапиш, — каже заїць, — так до ладу зо мною танцювати, то будеш моїм заступником.

Став заїць та й почав танцювати козачка, а далі й питає вовка:

— Ну, що ж, добре це йде?

А вовк і відповідає:

— Я ще не так потраплю.

— Добре, — каже заїць, — коли потрапиш. Зараз от ми обидва підемо до танцю. Стань ти тут, а я он там стану. А ви, — каже до решти зайців, — підійдіть ближче.

Як вони надійшли ближче, от мудрий заїць і каже до вовка:

— Ставай ти тут, а я од тебе трохи далі, й як я скажу: раз, два, три! — то ти маєш разом зо мною йти танцювати.

По хвилі й наказує заїць:

— Раз, два, три!

Та й розпочав танець. Як пішов заїць дрібненько так, що вовк і не потрапить за ним. Заїць танцює собі та погукує на вовка:

— Чого ж ти не танцюєш так, як я?

— Ой, — каже вовк, — я так не можу, бо в тебе лапки маленькі, а в мене довгі та великі.

— То нічого, що великі; великими ще ліпше витинати, як моїми малими.

Вовк і каже:

— Станьмо!

Заїць послухав та й став. А як стали, то вовк тоді й почав питати зайця:

— Чого це так, що я так не можу танцювати, як ти?

— Що то значить—не можу?—одповідає заїць.— Дивися, як я танцюю, та й ти так потрапляй!

І зачав танцювати. Вовк дивиться, придивляється, та й плеснув у долоні, кажучи:

— Мой, та це гарно! Я так не годен!

— А чого?

— Я вже придивився, чого. У тебе хвіст не заважає, бо коротенький, а мені хвостяка всю справу псує.

А заїць йому на це:

— Який ти, вовче, дурний! Як би я мав хвоста, то я б ще ліпше танцював.

— А чого ж ліпше?— питає вовк.

— Як би я мав такого хвоста, як ти, то я б собі часом і одпочив на хвості.

Стало вовкові соромно, він і обзивається:

— Танцюй, а я подивлюся, бо мені дуже приємно дивитися, як ти танцюєш. Я мушу навчитися. Ану ж бо!

Заїць одтанцював один танець та й каже:

— Скільки я навчився, то й ти зараз знатимеш, але тепер час іти на вечерю. Іди й ти, повечеряй; та й в'ї, панове,—до зайців це так,—а по вечері вернемося та й будемо далі вчитися.

Іде заїць дорогою та й роздумує собі:

— Що б його зробити? Може б, завдати йому великий танець або що...

Довго він думав, та каже врешті:

— Я таке з ним зроблю: скажу йому танцювати, поки я не стану, бо як я його тепер не позбудуся, то

буду мати з ним клопіт. А так, як піде у танець, то або заслабне, або щось з ним станеться.

Як це він собі надумав, то охоче пішов на вечерю. По вечері прийшов і застав, що вовк сидів на тім самім місці. Тоді заїць каже до нього:

— Сиди ж тут, а я піду по решту зайців, то вони вже, нарешті, виберуть мене царем.

Пішов заїць між табун інших зайців і почав говорити:

— Ходіть-но швидче на те місце, бо зараз там буде щось нового.

Почали зайці питати:

— Що ж нового?

А він і каже:

— Я собі щось таке надумав, що вовк мусить луснути.

Тоді всі зайці в крик:

— Славно, славно, славно! Ну,—питають,—а він же там є?

— Є вже. Ходім.

Пустилися зайці в дорогу. Добігають туди, а вовк уже вчиться сам танцювати. Надходить до вовка насамперед той мудрий заїць та й дуже похвалив його. А вовк як почув, що той його хвалить, зачав ще дужче скакати.

Посходилися зайці та й стали собі в кутку. Вовк танцює, а той мудрий заїць тільки стоїть та хвалить його, що гарно танцює. Погуляв вовк досить, так, що аж стомився, та й каже:

— Тепер можемо так ставати, як ставали вдень!

Гукнув заїць до решти зайців:

— Ставайте кружка коло нас!

Надійшли зайці й поставали, як він їм казав. А вовк дуже радий, що мудрий заїць його похвалив, та й думає, що вже отсе зараз виберуть його за-

ступником царя. А заїць сказав вовкові ставати так, як у день. Вовк і каже:

— Я вже стою. Розпочинай керувати!

— Зараз,—каже заїць,—зараз будемо зачинати.

— Добре.

— Я бачу, що ти вже вмієш танцювати, то ж дивися, тримайся враз зо мною.

— Я тепер,—каже вовк,—можу в заклад піти з тобою, що я витримаю.

Заїць і каже:

— Добре, нехай буде й так. Але ти аби пам'ятав, що не можна ставати серед танцю, бо маємо разом стати.

— Гарзд,—вовк на це згодився.—Ну, розпочинай ганець.

— Розпочинати?—питає заїць.—Але я ось що тобі ще скажу: як ти пристанеш у танці, або знеможеш, то маєш іти геть од нас, аби ми тебе більше не бачили.

— Та що ти говориш?—каже вовк,—я хоч би пуснув, а мушу витримати танець.

— Добре,—каже заїць.—Починаймо танцювати!

Та й стали танцювати козачка. Заїць малий, то їде дрібненько, а вовк великий, то й не втне так. От заїць і кричить:

— Ану, дрібніше! Ану-бо, дрібніше! Що то, я втну, а ти ні?

Вовк уже захекався й ледве танцює. А заїць ще і кричить:

— Мой, яка угода була?

От і думає собі вовк:

— Як би я став, то сором був би мені.

І гукнув:

— Я танцюю далі! Ти думаєш, що я стою?

Як затанцював вовк, аж йому в грудях свище. Та почало йому згодом робитися щось недобре, сили бракувало. Заїць як це запримітив, зараз крикнув:

— Танцюй, мой!

— Не можу!—відповідає вовк.

— А яка була умова?

От і думає собі вовк:

— Ну, ще спробую. Може, мені пощастить, він стане, тоді буде мій верх.

— Танцюй,—гукає заїць,—бо зараз буде кінець. Вовк танцює та знов уже почав з сил вибиватися. А заїць покрикує:

— Танцюй! І мене як учили, то й я втомлювався. Так мусить бути. Але я тримався, то й навчився.

Вовк знов почав танцювати, а заїць своєї.

— Дрібніше, дрібніше!

Коли це враз вовк упав на землю. А заїць ще трохи потанцював, та й собі став, підійшов до вовка, а вовк не живий.

— Слава Богу!—обізвався заїць,—Вже цього я збувся.

Позбігалися зайці й питають:

— Не знати, чи він здох, чи тільки так утомився?

— Ну, вже по всьому,—почав заїць казати.—Йдіть тепер на сніданок.

— Та ми що,—питають зайці,—будемо день у день так сходитися? Вибераймо вже царя та й кінець.

— Ні,—каже мудрий заїць,—поки що там буде, а ми мусимо насамперед поснідати.

Пішли на сніданок, а далі знов вернулися на те саме місце, де й перше були. Дивляться, а там цілий табун вовків.

— Ходім,—каже мудрий заїць,—на інше місце!

Прийшли вони на інше місце та й радяться, як би то так зробити, щоб їм добре було. А вовки запримітили це та й кажуть один одному:

— Ба, що то вони там радяться? А один і обізвався:

— Ану, я піду спитаюся, що вони роблять?

Пішов він до зайців та й зачав питатися:

— Що це таке, що вас тут такого багато?

Один зайць йому на цей відповідає:

- Ми собі царя вибираємо.

— Котрого?—питає знову вовк.

Вони йому показали.

— Ов,—каже вовк,—отсього—о?

— А що ж? З нас буде й такого.

Узяв вовк казати:

— То дуже добре, що ви собі споміж себе вибираете царя!

Вернувся він назад до своїх та й почав їм усе те оповідати.

— Що, царя?—злякалися вовки.

— Ну,—кажуть вовки, - - то ми звідси мусимо втікати геть!

Та й повтікали.

Зійшлися вони в лісі та й радяться собі:

— Таж то й між нами таке лихо, що страх. Може б, і ми собі вибрали царя?

А зайці вибрали собі за царя того мудрого зайця та й розійшлися, тільки умовилися, що за стільки й стільки-то днів мають вони знов зійтися.

Той, що його вибрали царем, був дуже радий та й побіг собі в ліс. Біжить він лісом та й потрапив як раз на звірячу раду: вовки, лиси й медведі зійшли та й радяться, кого б і собі вибрати царем. Став зайць та й думає:

— Що його робити? Втікав би, та коли ж бо спіймають і роздеруть. Що мені почати?

А далі прийшов до тої думки, що немає іншої ради, як тільки йти туди до них. Іде він туди, привітався чемненько й питає:

— Що ви, панове, робите?

— Вибираємо собі царя.

— А кого думаєте вибрати?

Вони показують:

— Отсього гадаємо.

А то такий собі товстий медведисько був.

— От ви його хочете вибрати за царя, а чи він же вчився в якійсь школі, чи знає яку науку, чи ні?

Зачали його питати:

— А в якій школі ти вчився?

— Та треба щось знати. Я,—каже заїць,— теж вибраний на царя своїми, та я ж по школах учився, науку знаю

— А в якій ж ти школі був?

Заїць і каже:

— Е, де ви взялися! То,—каже,—в такій треба школі вивчитись, щоб часом нарид і засмутити, а часом і розвеселити. Я теж був такий мудрий і практикований, та на те мої не дивилися. Тоді я й подумав собі: треба щось робити, треба йти до шкіл. От я й пішов і навчився ріжного, що потрібно.

Звірі й почали питати:

— Ану, покажи, що ти по школах вивчився.

— Та вам не варто й показувати, бо ви того не вчилися,—каже заїць.

— Ну, то ми, може, ще вивчимося.

Я,—каже він,— покажу вам, чому ні? Я вже не одному показував. А ви мені покажіть, котрого ви гадаєте вибрати за царя, бо я всіх учити не можу.

Показали вони йому того медведя. Заїць глянув на його та й каже:

— Він не годен вивчитися, я вже бачу.

Звірі й зачали його прохати, може б таки він його навчив.

— Він не варт нічого,—одповідає на це заїць.— Вибирайте собі якогось молодчого.

Та звірі кажуть:

— Е, що там молодчого? Як виберемо молодчого, то не будемо мати такого почоту. А цей поважний, товстий.

А заїць як побачив, що вони так завзято наважилися, не хотів уже їм перечити, щоб бува вони йому щось злого не зробили, та й згодився:

— Нехай буде по-вашому.

— У нас, — кажуть звірі, — хто товстий, той щось варт та й довго живе, той і годен.

— Нехай вже буде так! — каже заїць. — Але наперед ви собі його вибирайте, а потім я вже візьмуся до нього.

Ото вибрали його звірі царем. Питає їх заїць:

— Можна його вже вчити?

— Можна.

Заїць і думає:

— Як не навчиться, то хоч добре з нього на-сміюся.

Випровадив його заїць у чисте поле та й каже:

— Ви лишайтесь тут, а я з ним піду, буду вчити його танцювати та співати.

— Як то саме?

— Е, що ви знаєте!

— Ми хочемо бачити, яка то буде наука, — кажуть звірі.

— Ну, то можете йти дивитися.

Поставали вони навкруги та й придивляються, а заїць устав та й почав співати. Заспівав сам гарно, а потім і каже до медведя:

— Ану, чи ти так удаси? Чув, як я співав?

— Чув.

— Ану: раз, два, три — разом співаймо, — керує заїць.

Почали вони співати. Медвід як заревів, аж ліс шумить. Заїць тоненько співає, а він і не може.

— Він так тоненько не втне, — кажуть решта звірів.

— Але він мусить,—одказує заїць. Ану, тягни за мною.

Тягне медвідь, тягне,—не може співати тоненько. Почали звірі радитись, що б його зробити, аби й медвідь співав так тоненько, як заїць. Одні кажуть:

— Йому б трохи язика підтягти!

— Йому б язика одірвати,—радять другі.

— Він як би вивалив добре язика, то ліпше співав би,—обзиваються треті.

Погодились на тому, щоб урвати медвідеві язика.

Підходять звірі до зайця та й кажуть:

— Так і так, ми урадили урвати йому язика, то він буде тоді тонко співати, бо йому язик заважає.

— Та вам буде сором, як ваш царь буде без язика,— розраює їх заїць:—я вам инакше поражу.

— Ану, що? Як ти порадиш?

Заїць і каже:

— А так... Я не буду разом з ним співати, а вперед буду йому показувати, буду кричати, чи він так потрапить.

— Нехай буде й так.

Прийшов заїць до медвідя й каже:

— Кричи, як умієш.

Закричав медвідь, але одначе не так, як заїць, а товсто. Кажуть тоді звірі:

— То пусте, він цього не потрапить.—Та до того медвідя:

— Мой, що то таке? Ти, мой, ліпше роззявляй рота!

Медвідь роззявив 'рота й кричить, та погано. Куди йому до зайця!

— Ану, спробуй висолопити язика!

Висолопив язика—не помагає. Став медвід проситися, аби трохи спочити, бо замучився. Радяться звірі, радяться, а з тії ради нічого не виходить. А один усе викрикує:

— Як би таки трохи йому язика надірвати, то голос зараз би змінився.

А заїць усе йому цю мову перепиняє. Як почув медвідь, що йому хочуть язика уривати та й каже:

— Я й царства не хочу, коли на це пішло.

— Ну, як ти не хочеш бути царем, то другий буде.

Та ніхто не виявляє охоти до царювання, бо боялися, аби їм не урвали язика. А заїць думає собі:

— Коли б якому урвали язика, то хоч сміху було б.

Звірі порадилися ще між собою, а далі й кажуть:

— Коли так, то нам не треба ніякого царя. Обійдемося й так!

А один із них ще й питає зайця:

— А яку ж ти науку знаєш?

— Ваш царь повинен уміти козачка танцювати!

— Ану покажи. — Ну, спробуй, чи зумієш танцювати,—каже заїць.

— Добре!—згожується медвідь.

Зачав він танцювати, але всі закричали:

— Дурень, дурень, не вміє такої дурниці!

— Не дивуйтесь,—каже заїць,—і мене коли вчили, то я не міг одразу удати!

Почали вони далі вчитися, іде краще.

— А бачиш,—каже заїць,—іде. Тепер уже не смій ставати, аж поки не вивчишся зовсім.

Танцюють вони, а медвідь і став проситися, щоб спочити. Та всі почали з нього сміятися і він мусів далі танцювати. А заїць одно вигукує:

— Дрібно, дрібно так, як я!

Медвідь вже напружив усі сили, та не витримав, упав та й погіб.

Почали звірі кричати:

— Роздерти зайця, бо замучив нам царя!

Але заїць відповів на те:

— Не бійтеся, нічого йому не буде, він зараз устане. То й зо мною таке було, як мене учили.

— То нехай же він відпочиває,—кажуть звірі,—а ми ходім.

По цій мові всі пішли.

— Ну,—кажуть вони,—чи не вибрати б нам другого?

— А кого саме?

— Та отсього,—він ще товщий та огрядніший, як той.

Вибрали другого, приводять до зайця, а той і каже:

— Цього нема що вчити співу, бо він теж не вдасть, а я покажу йому козачка.

Почав його вчити; вчив цілий день та й не навчив, тільки замучив. Сіли вони спочивати, а заїць гадає:

— Що б його далі робити?

Нагадав він собі, що як біг коло річки, то бачив на ній рештування, бо клали міст.

— Треба його туди завести,—думає заїць;—він розіб'є те рештування, то буде йому кінець.

— Ну, як же тобі?—питає він медвідя.

— Ой тяжко!

— Тяжко? Я бачу, що тяжко, та й міркую, що б зробити, аби тобі лекше було. Тобі було б зараз лекше, як би тверде місце, бо тут пісок, то тобі через це негаразд танцювати.

— Може б, ми пішли на толоку?

— Ні,—каже заїць,—тут недалеко є підлога, а на підлозі лекше танцювати. Я на тім місці не одного вже вчив, то знаю.

— Ну, то ходім туди!

— Ходім!

Прийшли вони до того рештування, роздивилися звірі, побачили людей та й кажуть:

— Та тут нас люде повбивають!

— Ні,—одповідає заїць,—ви тільки заревіть, то вони зараз і повтікають.

Звірі послухалися, як заревли, а люде й повтікали.

Рештування було вже зроблено до половини річки. Вийшли вони на нього, заїць і поставив того медвідя, що мав учити танцювати, на самий край, а сам зупинився на березі. Кажуть звірі до зайця:

— Може б, ми пішли звідси, бо він не має місця де танцювати?

Але заїць відповів:

— Є, тут досить місця. Ви звідти будете ліпше бачити!

А медвідь і каже:

— Аж тут піде все добре. Я тут раз-два і навчуся танцювати.

— А вже ж, навчишся,—каже заїць.—А тепер будемо обидва танцювати.

— Та ходи сюди на міст,—каже медвідь.

— Е, чого?—каже заїць.—Я легкий, то й тут буду танцювати, а тобі, мой, треба місця!

Як зачали вони танцювати, а заїць і кричить:

— Мой, дрібно!

Іде медвідь дрібно, аж рештування хитається,

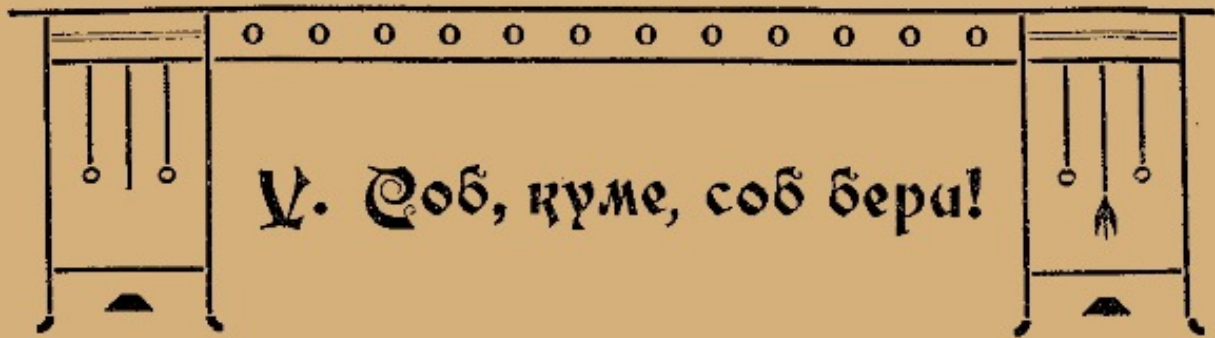
— Мой, притупуй дужче!

Як затупотить медвідь, як загацає, а рештування—тр...р...ісь!—та разом з усіма в воду, так що й один не врятувався. А заїць спокійно вернувся додому.

Треба вміти отак своїх ворогів хитрощами подужати, як нема такої сили, як вони мають.

У. Соб, куме, соб бери!

Раз якось заїць з вовком покумалися. Приятелі були, але коли трапилось так, що вовк кілька днів не міг нічого зловити і був такий голодний, що аж зубами дзвонив, прибіг він до кума, цеб то до зайця, та й каже:

— Ну, куме, що було між нами, те було, а тепер прощайся з світом, бо я тебе мушу ззісти.

— Ей, куме,—одповідає заїць,—та ти ж бачиш який я малий! Який же тобі наїдок з мене? Краще ходім зо мною, я тобі покажу: он там на толоці кобила пасеться, ти її розірви, то й матимеш що їсти.

— Добре, веди,—згожується вовк.

Прийшли вони на толоку, бачуть — справді кобила пасеться, а обротінка за нею по землі волочить.

— От і добре! — каже заїць. — Слухай, куме, я тобі поможу ту кобилу спіймати. Я піду наперед, схоплю за обротінку, а ти тоді прибіжиш, я тобі обротінку прив'язу до шиї, товже кобила од нас не втіче. Як би вона хотіла втікати, то ти її тільки потягни добре соб, то вона піде за тобою аж у ліс, а там її ти вже спокійно розірвеш.

— Добре.—каже вовк.

Пішов заїць до кобили. Кобила його не полохається. Взяв він за кінець обротінки, зав'язав вузла, моргнув до вовка, той виплигнув зза куща, заїць йому прив'язав повід до шиї, а сам навтьоки.

Ех, кобила як побачить вовка, як заіржить не своїм голосом, як обернеться задом до вовка, як почне хвицатися! А вовк як углядив задні копита, як достав кілька разів по зубах, то вже йому й кобила не мила, вже б всього одрікся, та ба, коли ж бо клята обротінка до шиї прив'язана. А кобила як сікла ногами, так і січе, аж вовкові вже світ запаморочився. А заїць стоїть за кущем, дивиться на ту роботу та й кричить вовкові:

— Та соб бо, куме, соб бери! Чом же ти так не робиш, як я тобі казав?!

Як почула кобила той крик та й подумала, що то другий вовк, та як пішла втікати, а вовк на обротінці за нею тягнеться. Що він де гепнеться об камінь або об пеньок, то вона думає, що він хоче на неї плигнути та ще дужче біжить. Так з вовком аж у село забігла, просто до стайні. Хазяїн і дивується:

— Що за неволя?! Чи кобила теля привела, чи що?

Надходить ближче, аж то вовк за шию обротінкою прив'язаний. Не знати вже, чи дійшов він, за кобилою волочучись, чи аж тут йому кінець зробили. Досить того, що відтоді вже вовки ніколи зайців у куми не просять.

VI. Як заїць бабу обдурив.

В одному селі жила бідна жінка. Не мала вона чого їсти. А вже вона стара була та й каже сама до себе:

— Я вже робити не здатна, візьму торбинку в руки, піду в село, то, може, хтось мені хліба дасть за спасення душі своєї.

Так і зробила. Набрала в селі хліба та й іде до дому. Дивиться—перед неї біжить зайчик.

— Що ти там у торбинці несеш?

— Несу хліб.

— Може б, мене прийняла на зиму? Впаде сніг, то я не матиму що їсти.

— Ну, то ходім.

От він і пішов до неї. Посідали собі обоє на печі та й їдять хліб. А заїць і питається в баби:

— Що ми тоді будемо робити, як не стане хліба?

— Коли б тільки здоров'я мали,—одказує баба.

Зіли вони хліб, взяла баба торбинку в руки та знов пішла по хліб, а зайцеві й каже:

— Ти будь вдома, хати стережи.

— Гаразд, ти йди, а я буду коло хати.

Принесла вона знов з села хліба та й їли, поки було що. Коли вже не стало й цього хліба, то баба й каже зайцеві:

— Що мені з тебе, що ти тільки хліб той нещасний переводиш?

А заїць їй на це:

— Ну, то шукай торбинку, підемо вдвох. Ти підеш у село, а я лишуся десь на полі під деревцем. Ти в селі напросиш торбинку хліба та й принесеш до мене, а сама підеш другий раз на село по хліб.

Ідуть вони. Баба пішла до села, а він лишився на полі. Вона напросила хліба, приходить до нього та й каже:

— Ти тупечки?

— Тут,—одказує заїць.

— На тобі цю повну торбинку хліба та й чекай мене. Я напросю зараз другу торбинку та й підемо обоє разом додому.

Він так і зробив, зачекав її та й ідуть обоє разом додому.

Мали вони йти попід лісом. Заїць і каже до баби:

— Сядьмо та одпочиньмо трохи.

— Добре,—згожується баба.

Посідали вони, а заїць тоді й каже бабі.

— Я хочу спати.

— Ну, то ти лягай, а я буду пантрувати, щоб хто торбинок з хлібом не взяв.

— Пантруй.

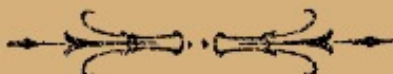
Заїць заснув. Як він прокинувся, то баба й каже йому:

— Пантруй вже ти, небоже, а я ляжу спати.

— Ну, то лягай і ти,—згожується заїць,—одпочинь трохи.

Заїць почув, що баба заснула добре, взяв одну торбинку, затяг у ліщину, а потім і другу туди ж запровадив, а сам сів у ліщині коло тих торбинок та й дивиться. Баба прокинулася: нема ні зайця, ні торбинок.

— От як мене той волоцюга обдурив!—спохватилася баба та пізно.

VII. Великорозумний заїць і кіт недотела.

Здїбався кіт у лісі з зайцем Яцьком. Посідали вони собі під дубом обидва й зачинають собі балакати.

— А ти, — питає Яцько, — скільки розумів маєш?

— Та я, — кіт йому на це, — маю один. А ти скільки маєш? — і собі питає кіт Яцька.

— О, я, — каже, — маю двадцять чотирі, ще й решту в торбинці

Надбігли хорти зза плечей, кіт видряпався на дуба, а зайця вони спіймали. Заїць тільки спромігся:

— Пік—пик—пик—пик!

А кіт з дуба й каже:

— Та ти маєш двадцять чотирі розуми, ще й решту в торбинці.

— Ой, брате, вже й дихати я не можу. Я вже, брате, з світом прощаюся.

Та отак і ззіли хорти зайця та й побігли собі.

Котик злазить з дуба та й іде помаленьку і здїбав Яцькову жінку.

— Чи ви не бачили, пане Коцький, мого чоловіка Яцька? Де він дівся—не приберу розуму.

— О, твій чоловік мав двадцять чотирі розуми. ще й решту в торбинці мав трохи, та надбігли хорти і не здужав він втікти, бо зза плечей потрапили. Я з одним розумом, то втік на дуба, а твій чоловік Яцько мав аж двадцять чотирі, ще й у торбині трошки, то за те його й хорти ззіли.

— А чи жартуєте, пане Коцький, чи правду кажете?

— Ба ні, не жартую. Таки й справді розпрощався він з світом. Я був на горі, то й бачив. А як хорти ззіли Яцька, то отсе я зліз і йду собі тепер.

ОГЛАВ.

	<i>Стор.</i>
I. Як заїць шукав смерти	3 — 5
II. Зайцева хатка	6 — 9
III. Зайцеве весілля	10 — 12
VI. Танцюристий заїць	13 — 27
V. Соб, куме, соб бери!	28 — 29
VI. Як заїць бабу обдурив	30 — 31
VII. Великорозумний заїць і кіт-не- дотепа	32 — 33
